

ԼՐԱԳԻՐ

4. Պոլսոյ համար Տարեկան հան-
դերձ Օրաբերքով 180 դր.
Վեցամսեայ „ „ 100 „
Գաւառաց համար Տարեկան հան-
դերձ Օրաբերքով 200 „
Վեցամսեայ „ „ 100 „
Մեծ բիւր „ „ 2 դր.
Օրաբերք „ „ 20 փր.

Մանուկներու տղանք մէկ անգամիկ համար
3 դր. երկու անգամիկ համար 2 դր.
Դուրս գացած լրագրաց համար ծախ-
քը խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրոյս վերաբերեալ համակցում որ
եւ իցէ գրութիւն խմբագիր-Տճօրե-
կին պիտի ուղղուի. և հաճութեամբ ծախ-
քն ալ որպիսիք վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Երբեքն ու տեղութիւնները երբեքն փոխանցական ժամանակներ կուտենան, այն է մէկ վիճակէ մ'ուրիշ վիճակի մ'անցնելու միջոցներ: Զին ժամանակն իր սովորութիւններովը՝ դաւադարներովը՝ կարգերովն ու օրինոցը տակաւ առ տակաւ կը հեռանայ, և ասոնց տեղ նոր սովորութիւններ՝ դաւադարներ՝ կարգեր և օրէնքներ կ'սկըսին յաջորդել: Պատմութեան մէջ այս պիտի կերպարանափոխութեանց օրինակներ իրատ շատ կան: արդի եւրոպական ազգաց մէջ ալ չկայ մէկը՝ որ այս կերպարանափոխութիւնը կրած չլլայ: Այս երեւոյթը միջին կէտ մ'անի, ուր տակաւին հնութիւնը բոլորովն վերցած է, և քայլ առ քայլ ու մեծ դժուարութեամբ տեղի կուտայ նորութեան: քայլ նորութիւնն արդէն մուտ գտած է, և որչափ ալ որ արդէնք տեսնէ, միշտ իր բնական ուժովը հնութիւնը ետ կը մղէ և յառաջ երթալով աւոր տեղը կը բռնէ: Ահա այս վիճակին փոխանցական միջոց կըսուի: Փոխանցական միջոցը ոչ միայն ընկերութեան այլ և բնութեան ալ օրէնքն է, քանզի երկիրըն անգամ հաստատուն զանգուած մը ըլլալով՝ ներկայ վիճակն ստանալէ յառաջ փոխանցական միջոց մ'ունեցեր է, որ աւաւար ի վերայ անդեղոց ինչաւ ջորդող վիճակն է:

Չենք սխալուր եթէ Երեւելից վիճակն ալ հիմա փոխանցական միջոցի մը մէջ է ըսենք, ուր հին վիճակը կը հեռանայ և նորը տակաւին կատարեալ հաստատութիւն դտած է: Ասոր ալ պատճառն այն է որ ընկերութիւն մը կերպարանափոխ ըլլալու համար սերունդից փոփոխութեան կը կարօտի, ուստի և ընկերութեան նորութեան օրէնքն ալ երկար ժամանակի պէտք կուտենան, մինչև որ հաստատութեան մեծագոյն մասը կրթութեան պէտք եղած աստիճանին հասնելով զանոց գործադրէ:

Երեւելից մէջ նորութեան ընկերութիւնը մեծաւ մասամբ հաստատութիւնը գործադրած է: Իսկ Երեւելից մէջ տեղութիւնը ժամանակին պէտքն զգալով՝ հաստատութեան դեռ չհասնեցած նորութիւններն ինք մտցնել և գործադրել սկսաւ: Բայց հաստատութեան կողմանէ պէտք եղած արամադրութիւնը պակսելուն պատճառաւ բազմաթիւ դժուարութիւններ յառաջ կուգան որք նորութեանց ընկացնելու յառաջ զիմութիւնը գոնէ ժամանակ մը կարգելուն: Այս պատճառն ալ ըստ ինքեան ոչինչ բան մը չէ, քանզի նորութեանց թուով ինք մտցնելու և գործադրելու մարդիկ կը պակսեն և այս ալ ոչինչ նուազ կարեւոր է: Նորութեան ալ տեսակ մը հաւատք է՝ որ լուծն հաւատարմութիւն պէտք են: Ասոնցմէ զատ Երեւելից մէջ ընկերութեան ինքնաշարժութիւնն ալ մեծաւ մասամբ հաստատութեան զօրութեամբ կը զարգանայ: Երբեքն ու տեղութիւնները երբեքն փոխանցական ժամանակներ կուտենան, այն է մէկ վիճակէ մ'ուրիշ վիճակի մ'անցնելու միջոցներ: Զին ժամանակն իր սովորութիւններովը՝ դաւադարներովը՝ կարգերովն ու օրինոցը տակաւ առ տակաւ կը հեռանայ, և ասոնց տեղ նոր սովորութիւններ՝ դաւադարներ՝ կարգեր և օրէնքներ կ'սկըսին յաջորդել: Պատմութեան մէջ այս պիտի կերպարանափոխութեանց օրինակներ իրատ շատ կան: արդի եւրոպական ազգաց մէջ ալ չկայ մէկը՝ որ այս կերպարանափոխութիւնը կրած չլլայ: Այս երեւոյթը միջին կէտ մ'անի, ուր տակաւին հնութիւնը բոլորովն վերցած է, և քայլ առ քայլ ու մեծ դժուարութեամբ տեղի կուտայ նորութեան: քայլ նորութիւնն արդէն մուտ գտած է, և որչափ ալ որ արդէնք տեսնէ, միշտ իր բնական ուժովը հնութիւնը ետ կը մղէ և յառաջ երթալով աւոր տեղը կը բռնէ: Ահա այս վիճակին փոխանցական միջոց կըսուի: Փոխանցական միջոցը ոչ միայն ընկերութեան այլ և բնութեան ալ օրէնքն է, քանզի երկիրըն անգամ հաստատուն զանգուած մը ըլլալով՝ ներկայ վիճակն ստանալէ յառաջ փոխանցական միջոց մ'ունեցեր է, որ աւաւար ի վերայ անդեղոց ինչաւ ջորդող վիճակն է:

ասոնցմէ զատ Երեւելից մէջ ընկերութիւնն ուր զանազան անջատեալ մասերու բաժնուած է, որք իրենց առանձին կեանքն ու առանձին շահերն ունին, շատ անգամ իրարու անհամաձայն, ուրիշ նաեւ մեծամեծ արդեւքներ կը ծագեն նորութեան ու յառաջ ընկնելու ժամանակ: Եւրոպացիին շահը նոյնը չէ տեղացիին շահուն հետ: տեղացիներուն ալ նիւթիւն շահերը թէպէտ մի և նոյն են, բայց ժամանակ պէտք է որպէս զի այս ճշմարտութիւնն ամեն մարդ հասկնայ, և իր նախադասութեան վերջնէ:

Եւրոպացիները Տաճկաստանի մէջ հին գաղութարարութեան շնորհիւ մասնաւոր արտօնութիւններ կը վայելեն, որք ուրիշ տեղութեանց մէջ չեն կրընար ներել ըլլալ: Օտարական մը երբ Գաղղիա ոտք կը իջնէ, ըստ ամենայնի Գաղղիոյ օրինաց երթալով ետ, նոյն պէս է նաեւ ուրիշ տեղութեանց մէջ: քայլ Տաճկաստան եկող օտարականաց ամեն մէկն իր տեղութեան օրէնքը միայն կը ծանօթ եւ երկրին օրինաց հետ գործ չունի:

Այս արտօնութիւնները կայսերական կառավարութիւնն իր կամքովն ի վաղուց անոր շնորհած է Եւրոպացեաց, որպէս զի Օսմանեան երկրին մէջ իրենց ընչից և անձանց ապահովութիւնը գրուելով անաւարական յարաբերութիւններ հաստատեն: Բայց հետզհետէ դաշնակցութեանց գործութեան մը պարտաւորութիւններն իրաւանք ուժ ստացած են, և իրենց այնպիսի կը դործադրուին:

Փարսից գաղութարարութեան ետեւ Օսմանեան կառավարութիւնն ալ Եւրոպական տեղութեանց կարգն անցնելով, և Եւրոպացիներն ալ Տաճկաստանի մէջ կատարեալ ապահովութիւն վայելելով, այն մասնաւոր արտօնութեանց հարկ չէր մտար: ուստի ետքի ձգուեցաւ անոնք նորէն աչքէ անցնել, կամ բոլորովն վերցնելով՝ անոնց պակասը ներքին օրէնքներով լցընել: Այսու ամենայնիւ մինչև հիմա ոչ մէկն երաւ և ոչ միւսը, Եւրոպացիին իր մասնաւոր արտօնութիւնները կը վայելէ, և կառավարութիւնն ալ անկից աւելի իրաւունք տալ չուզելով՝ կառավարութեան արտօնութիւնն շտապ իրենց, թէ և ոմանք իրենց կենտրոն աւանդով այս իրաւունքն ալ անուղղակի կերպով ձեռք ձգած են:

Այս խնդիրը թեթեւ բան մը չէ, փասն զի Երեւելից ընկերութեան մէկ ճիւղն ալ այս է: Եթէ եւրոպացիներուն մասնաւոր արտօնութիւնները վերան, անոնց տեղ ուրիշ երաշխաւորութիւն պիտի պէտք են: աստեղ ալ ուրիշ կերպով չեն կրնար արուել: քայլ եթէ Եւրոպացի հաստատութեան իրաւունքն ընդունելով, Բայց Եւրոպացիներէկայ հաստատութեան իրաւունքը կը պահանջէ որ օրէնքը ժողովրդեան երեսփոխանները ղենեն, տեղութեան երեսփոխան անոնք սահմանեն, քաղաքացիին աւետարական և երեւնաբար աստաններ հաստատ:

ւին, քաղաքացիներէն երկուեալ դատարան (Ժիւրի) ընտրուին, և քաղաքացիներն երաշխաւոր մը տալով բանաւորութեանէ ազատ ըլլան, վերջապէս բոլորձակ իշխանութիւնը վերնայ և օրէնքը արդարութիւնն ու իրաւանց հաւատարմութիւնը թաղաւորէ:

Կայսերական կառավարութիւնը շատ անգամ Եւրոպացեաց Տաճկաստանի մէջ վայելած արտօնք կարգի արտօնութիւններէն ծագած անպատեհութիւնները ցոյց տալով՝ եւրոպական տեղութեանց դեպքաներուն առաջարկած է որ անոնք վերցուին, և ինքն ալ եւրոպացեաց կարեւորագործութեան իրաւունք շնորհէ: քայլ դեռ պիտի կամ այն արտօնութիւններէն հրաժարել չուզելով, կամ օրէնքը կանոն իրաւարարութիւններ պահանջելով, կառավարութեան ըրած առաջարկութիւնները չեն կրցած յաջողի:

Այս օրերս կէս պաշտօնական Լաթիբի լրագիրն երկու յօդուած հրատարակելով՝ Եւրոպացեաց բացառիկ արտօնութեանց ոչնչով Տաճկաստանի փաստարար ըլլալը ցոյց կուտար, և կը պահանջէր դարձեալ որ վերցուին: Բայց Լաթիբի ա'Օրիան և Լաթիբի-Զէրը լրագիրները պատասխան կուտան թէ այն արտօնութիւնները բացարձակ իշխանութեան զեղծութեան առաջքն առնելու համար հաստատուած են, և չեն կրնար վերադառնալ: մինչև որ զեղծութեան ալ չլինան անոնց: Այնքան բանութիւնը թերեւ տակաւին պիտի շարունակէ յիշեալ թերութեան մէջ, քայլ կայսերական կառավարութեան և զանազան տեղութեանց մէջ խնդիրը տակաւին լուծուելէ շատ հեռու է: Այս պիտի խնդրուի երեւոյթները նկարագրել և հաստատութիւնն անոնց լուծմանը պատրաստել ժամանակագրի մը պարականութիւնն ըլլալով, մեք ալ նոյն նպատակաւ այս խնդիրը քիչ մը պարզելու գտնուինք:

Միւր հինգերորդի աւուր Օրաթիւթի մէջ Լաթիբի ա'Օրիանէն առնելով կը ծանուցանէ թէ Գաղղիա, Եւրոպիա և Աւստրիա խնդիր են Բ. Գաղղիա օր 1856ի խաթմութիւն մտցնել ճշդիւ գործադրէ, և թէ անոնց հաշտարարութեամբ ըրած այս պահանջումը կատարեալ յաջողութեամբ պատկերէ: Այս լուսն անհաւանական լիութիւն, և ներկայ փոխանցական վիճակին մէջ կրնայ Տաճկաստանի նոր քայլ մ'ալ ընել տալ: Երբեքն նոր բարեկարգութեանց պէտքն օր քան զորդեալ կը ըլլայ, և կայսերական կառավարութիւնն ալ իր ուղադրութիւնն անոնց վրայ դարձուցած է և կը դարձընէ: Բայց պէտք չէ որ հաստատութիւնն ալ իր յետադիմական քունէն արթննայ, և կայսերական կառավարութեան նոր շնորհներուն արժանի գտնուի: Ասիկա կը յիշեցնենք մասնաւորապէս մեր ազգին, որ Տաճկաստանի ամեն քրիստոնէայ ազգերէն աւելի անփոյթ կը դանուի իր մտաւորա-

կան վիճակը բարեօրէն մասին, մասնաւոր գաւառներուն մէջ:

Լաթիբի Զէրը լրագիրը Սիրիայի լրագրուն հակառակութիւնը ցոյց տալով կը հեռացնէ թէ կամ ապահովութեան բոլորովն բնաջնջ ըլլալու, կամ մը կերպարանք առնելու վրայ է: Նոյն լրագիրը կը ծանուցանէ նաեւ առանց ստուգութեան երաշխաւորելու՝ թէ մայրաքաղաքի Լաթիբիայի դեպքանն իր կառավարութեան հրահանգ առեր է որ միւս դեպքաններուն հետ միաբանութեամբ բարեկամական միջնորդութիւն մ'ընէ: Գրան առջև ի նպատակ Սիրիայի ապահովութեան: Այս լրագրէ եթէ ստոյգ ելնէ, Սիրիացեաց կողմանէ Սիրացեալ՝ Կահանգայ նախագահին մասնաւորապէս անկողին մէկ արդեւքը կրնայ համարուի:

Բայց Սիրացեալ՝ Կահանգայն որ Սուրբի սկզբունքը կը պաշտպանեն Սէքսիայի նկատմամբ, չենք կարծեր որ արեւելեան Եւրոպայի մէջ անոր հակառակ շարժելով Սիրիայ գործերուն մէջ ամենափոքր միջամտութիւն մ'ընեն: Գաղղիա երեք պայմանաւորմանով մինչև զայ տարուան վերջն իր ջորքերը Սէքսիայէն ետ պիտի դարձնեն: Հիմայ՝ ինչպէս որ Բաթրի լրագիրը կը ծանուցանէ իր բոլոր ջորքերն 1867ի առաջին օրերը Սէքսիայէն պիտի հանէ: Արեւի որ Կաթուրէն կայորը Սէքսիայի նոր կայսրութեան հիմ չընենքը հասկնալով, և զայն պաշտպանելու համար գաղղիական ջորքերն անվախձան կերպով Սէքսիայի մէջ պահելու հարկը տեսնելով, որուն վրայ Գաղղիացիք մեծ դժգոհութիւն կը յայտնեն, ելնց հնար մը մտածեր է: Եւ քանզի Գաղղիոյ զիւտաւոր նպատակը Սէքսիայի հաստատութեան զրօշն եղած անարգանաց հատուցում խնդրել և գաղղիացի փաճառականաց Սէքսիայի հին կառավարութեան վրայ ունեցած անհաւանքները խնդրել, ուստի առաջին արդէն Դուարէն պարտութեամբ կատարուած է, երկրորդն ալ Սէքսիայի պաշտպանութիւնը Սիրացեալ՝ Կահանգայ կառավարութեան յանձնելով՝ գաղղիական միջամտութիւնը կը վերջացնէ: Ասիկց կենթադրուի որ Սիրիայի կայսեր ալ գործ չմտար Սէքսիայի մէջ, և թերեւ քիչ օրէն Եւրոպա կը դառնայ իր հիւանդ լծակիցը խնամելու:

Պուրէշէն նոյն 3 թուով լուր կուտան թէ Սիրիայի իշխանը նոյն օրը հանդիսիւ Պուրէշ մտնէ Ժողովրդեան ցնձաղին արդարանելով, և ամեն գլխաւոր քաղաքներէն պատգամաւորութիւններ երթալով իր յաջող վերադարձը շնորհաւորեն: Իշխանն իմացուցեր է անոնց թէ քիչ ժամանակէն երկու երկաթուղի պիտի շինուի, մէկը Պուրէշէն Երեւելից, և միւսն ալ Երեւելից Երեսն, որով Պուրէշ-

Ինչէն մինչև 11. Պօլիս 24 Ժամու ճան.
բայ և մինչև Փարիզ 50 Ժամու ճան.
բայ պիտի ըլլայ :

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒԻՐ

Փարիզ 6 նոյեմբ .

Պալլիմօրի մէջ յուզմունքը կը շարունակէ : Ռուսաց Վ. Կայսրը երկաթուղւոյն կայարանը երթալով դիմաւորեց Բրուսիոյ արքայորդին :

Լոնտոն 6 նոյ .

Նիւ Եօքքէն լուր կուտան թէ Շերիտան զօրապետն հրաման ըրաւ. Պրատնս-Վիլի հրամանատարին որ ժողովարէն օգնութիւն ընէ : Հարաւային Նանսիդայ նախկին նախագահ ձեռնարկը Տալիսի դատաստանը գարնան մնաց : Պալլիմօրի մէջ խաղաղութիւնը հաստատուեցաւ :

Վենետիկ 7 նոյ .

Վիքթոր Էմանուէլ թագաւորն այսօր Վենետիկ մտաւ : Ի ձայն ցնծութեան համայն ժողովրդեան Վենետիկցւոց ուրախութիւնը նկարագրել անհնարին է :

Փարիզ 7 նոյ .

Թայմը կը ծանուցանէ թէ Սաքսոնիայի Տրէզտա մայրաքաղաքին անդրիական դեսպանութիւնը վերցաւ :

Պուլքէշ 7 . — Կարոյոս իշխանը մեծ հանդիսիւ ընդունուեցաւ : Ռուսաց հիւպատոսը ծանոյց իրեն թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը զինքը պիտի ճանչնէ :

Լոնտոն 7 նոյ .

Կը հաստատեն թէ Աւստրիոյ կայսրը Հունգարացի պաշտօնեայնեան անուանելու որոշում ըրեր է :

Նիւ Եօքք 6 . — Խօսք կը պարտի թէ Մէքսիկայի Մաքսիմիլիանոս կայսրն հրաժարեր է :

Լիվերքուլ բամպակ 11 .

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳՐ

Փարիզ 7 նոյ .

Օսմ. ընդհ. պարտք	32
» Գոթաութիւն 1863ի	265
» Գոթաութիւն 1865ի	260

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵԹՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Դիպլոմի գիշերօթիկ վարժարանաց պէտքը չլիցաւորուի և ոչ մէկ հայ մ'այս օրուան օրս եթէ չկայ ըսեմք չենք սըլ խալիլ : Բայց անոնց հաստատութեան շարժառիթ կամ առաջնորդ ըլլալու աւրիւթիւնն ունեցողները դժբաղդարար չգտնուելով, ամեն մարդ՝ աչքն ազգային Վ արշուիթեան ուղղած՝ ազգային այս ամենակարեւոր պիտոյքը լընդելու հոգն ալ անիւ կ'սպասեն իրրեւ Կախանաւութենէ մը : Որչափ սխալ էր այս կարծիքը . քանի՜ քանի անգամ Մաքսի բողոքած է այս սխալ կարծեաց դէմ . քանի՜ քանի անգամ հրաւեր և յորդոր կարողացած է լուսամիտ և յառաջդիմութեան փափաքող ազգայնոց որ այս տեսակ ձեռնարկութիւններ յարգիւնս բերելու համար Վ արշուիթեան վրայ յոյս չդնեն, այլ իրենք միարանելով, ընկերութիւններ կազմելով՝ ազգային յառաջդիմութեան կառքն յառաջընթան ջանան՝ գոնէ իրենց զաւաւ կաց օգտին համար :

Ուրախ ենք որ մեր ձայնը վերջապէս լսելի ըլլալով, ազգին փտահոլութիւնն ու համարումը վայելող երեւելի անձինք զիւրին պայմաններով ընկերութիւն մը կազմելու և գիշերօթիկ վարժարան մը բանալու ազնիւ խորհուրդը յղացել են, ինչպէս որ կը տեսնուի հետեւեալ նախագիտէն, զոր ամեն բարեօքն ազգայնոց և մասնաւորապէս զաւակներն օտար ազգաց դպրոցներ զընող ծնողաց ուշադրութեանը կը յանձնենք, մաղթելով որ այս ամենակարեւոր ձեռնարկութիւնը յաջողութեամբ արդիւնաւորելով՝ սկիզբ և օրինակ մ'ըլլայ ուրիշ նմանօրինակ ձեռնարկութեանց, որոցմէ միայն կ'ախտաւ և ազգին փրկութեան յոյսը :

... խմբագիր .

Կղզային լրագիրներուն գրեթէ ամենքն ալ՝ քիչ շատ հասարակութեան

կարծիքը ուղղելու և զերենք ընթերցողները ձգտարտութեան առաջնորդելու պաշտօն վարելուն համապատասխան է :

Ուշադրութեան արժանի կէտը սա է որ ժամանակէ մ'ի վեր, մեր լրագիրներուն չըսեմ ամենը՝ բայց մեծ մասը արձագանք եղած է բոլոր այն բաներուն որոնք կրնան դալթակեցնել հասարակութիւնը եկեղեցականաց մասին, և աւանդ վրայ ունենալով վարկուած ու համարումը անհետ ընել, ևս չեմ ըսեր որ մեր եկեղեցական դասը պակասութիւն չունի, բայց ազգին մէջ ուրիշ պակասութիւն չիկայ՝ արդեօք ևս առաւել հասարակութեան ուշադրութեան արժանի :

Կղզին ապագան մենք չենք, այլ քան տարւոյնէ վար գտնուող մանկունքն են . ասանց բարոյական և իմացական զարգացմանէն կախուած է ազգին ապագայի մէջ ունենալով վիճակը . ուստի և ասոնց դաստիարակութիւնը հիմնական պարտք մըն է որ կը ծանրանայ բոլոր ազգայնոց վրայ թէ եկեղեցական թէ աշխարհական : Ըսողիւնքու կողմէն այս մասին յառաջ բերուած խորհրդածուծութիւնները ուր են . և ուր են հասարակութեան արուած հրահանգները : Թողումը դաւաճուելու, Պօլսի մէջ անգամ կրթութեան կամ դաստիարակութեան մասին բոլոր ուրիշ ազգերէ խիստ յետնութեամբ մենք ենք : Ըսողիւնքը ոչ ասոր պատճառը կը փնտռեն և ոչ անգամ ազգին այն ցաւալի վիճակը զերենք կը դալթակեցնեն . և եթէ մէկը իրենց հարցնէ թէ ինչու ազգը գոնէ մէկ գիշերօթիկ դպրոց մը չունի Պօլսի մէջ, իսկոյն ազգին աղքատութիւնը յառաջ կը բերեն իր խոշորոտ ասանկ հասարակութեան մը : Եւսկը խոստովանիմ որ ազգը՝ աղքատ է միանգամայն և արեւոր . ասանկ պարտաւոր մը մէջ կամ ազգին համար յառաջդիմութեան բոլոր գոնեքը գոյնէն, կամ միջոց մը կայ շնտակ ձամբայ երկելու . և եթէ կայ՝ զայն փնտռուք :

Ժամանակէ մը 'ի վեր ազգը իր բոլոր մասամբ յոռած երթալու իղձը աւանդ պարտաւոր մէջ ցոլցուած է և կը ցոլցունէ, ուստի չի կրնար ըսուիլ որ կամք չիկայ յառաջ քալելու, բայց մինչև հիմա այս իղձը ապարդիւն ֆիտացած է և այս մասին հասարակութիւնն զգալու թիւնը կը մեղադրէ իր պատասխանատու Լատուոյ և ազգին աւջն . սոյն մեղադրութիւնը արդեօք ազգէն դուրս են . այս մասին իրենց վերաբերեալ պարտքը իրենց կատարած են արդեօք . և եթէ չեն կատարած, ի՞նչ իրաւամբ կը մեղադրեն ազգը կամ լաւ ևս ըսեմ վարչութիւնը՝ որ վերջապէս բաղկացած է իրենց կողմանէ ընտրուած անձերէ : Եւսկը սոյն մեղադրութիւնը իր անհատ կրթութեան կարեւորութիւնը գիտնալով իրենց ձեռքերուն եկածը 'ի գործ չեն դրած, ի՞նչ իրաւունք ունին ուրիշներէ տւելին ապաստելու կամ անկեղծելու :

Եզգը դարեւն 'ի վեր ճնշման տակ դերութեան ընտելացած ըլլալուն, ինքզինքը վարելը մոռցած է . եթէ իրեն գեշութիւն մը գայ՝ զիտէ անոր համբերելու առանց գէմ երկելու . բայց լալիք մը ձեռք անցունելու համար միջոց գտնելու ազգեցութեան մը սպասելու վարժուած է . ահա ատոր համար է որ ազգայինք թէպէտ լուսաւորով և զարգանալ կուզեն, բայց պէտք եղածը իրենք 'ի գործ չեն գնել . կարասնն որ շարժ մը իրենց տեղը այս պաշտօնը կատարէ . կարծես թէ Մէսիայի մը կ'սպասեն որ լալիք չունի, փանդ գիտուած ամեն ազգի . ամեն ընկերութեան, ամեն խումբի Մէսիա մը արդէն չնորհած է, այն է նոյն իսկ ազգը, ընկերութիւնը կամ

* Մեր ընթերցողները կրնան վիպիկ որ այս յանդիմանութիւնները Մաքսի չեն կրնար վերաբերել :

խումբը . անհատ մը տկար է, բայց կը զօրանայ նոյն կէտին երբ ընկերանայ ուրիշ անհատներու հետ . իր զօրութիւնը իր ընկերանայուն մէջն է . ուստի ազգը՝ թէպէտ աղքատ և տկար, իր ձեռքըն է հարստանալ, լուսաւորով և զօրանալ կը բաւէ որ Լատուիւնութեան կողմէն իրեն արուած սոյն ձիւքը 'ի գործ չեն : Եզգին սոյն արդի վիճակը ապագայեցնելու համար ձեռք ուշադրութիւնը կը խնդրեմ մեր ազգայնոց պիտոյ յառաջդիմութեան անհետ ընելու մէջ 'ի օրօք ալ յառաջդիմութեան անհետ ընելու մէջ :

Եւս փորձաթիւ մասին մէջ կան որ դաւիկ տէր են . ասոնք իրենց զաւակներին կրթելու և զանոնք 'ի բարոյական և 'ի յմացական ձեռքերուն և կամին չափ զարգացնելու պէտքը կը ճանչեն . գիտնալով նաև որ մանչ տըլայոց համար գիշերօթիկ դպրոցի մէջ միտակ այս արդեւորքը 'ի ձեռք բերել կարելի է, ուստի կը կարծես, կարելի է, թէ ասոնք՝ որոնց թիւը կը հասնի հարիւրի, մէկտեղ դալով, ոչ յանուն ազգին այլ ընկ իրենց զաւակներուն համար գիշերօթիկ դպրոց մը հաստատած են . ոչ, այլ փնտռել են որ և է ուրիշ դպրոց մը գիշերօթիկ՝ ուրիշ ազգի ազգեցութեան երթակայ, հետեւաբար անոնք որ մեր եկեղեցականաց քով օտար սկզբանց մէկ երեւոյթն անգամ տեսնել չեն հանդուրժեր, նըլիւրած են իրենց զաւակը օտար ոգով տրուելու կրթութեան մը . հոս օտար դպրոցի մէջ 70 հայազգի տղայ, ուրիշ օտար դպրոցի մէջ 20, հոն 10-15 և այլն վերջապէս ասոնց գումարը կը մտնեայ 200ի անշուշտ :

Եթէ մէկը՝ ցուրտ արեւնով մրաւաւայ, 'ի հարկէ պիտի ըսէ . այսպիսի հայեր՝ եթէ ուղիքն՝ կրնային մէկ տեղ գալ և միեւնոյն ծախքը ընելով հայ կրթութիւնը հաստատել հայ դպրոցի մը մէջ . և եթէ չեն ուղիք, ըսել է որ ասոնք իրենց զաւակներուն հայ կրթութիւն տալ չեն ուղիք, բայցն ըսեմ, այլազգայնեւ կուզեն զանոնք, կամ ուրիշ օրինաւոր պատճառ մը ունին որ չի գիտցուիլ :

Եւսուշտ գիտցէ որ իրենց զաւակները օտար դպրոցի մէջ դնողները անոնք են իսկ որ ամենէն աւելի հայութիւնը կը յարգեն և իրենց զաւակները հայ պահպանուցեն . գիտցէ նաև որ ուրիշ օրինաւոր պատճառ չիկայ, այլ միայն ազգայնոց մէկտեղ գալու մոռնալնն : Որովհետեւ ասոնք զատ զատ կը ցաւին ազգին մէջ գիշերօթիկ դպրոց մը չգտնուելուն վրայ, բայց բնաւ մէկուն ալ միտքը չեզար . որ չգտնուելուն դիմաւոր պատճառը իրենք են . ուրովհետեւ որ ուրեքն՝ կրնան մէկ տեղ գալով գիշերօթիկ դպրոց մը ուղիքն ունի պէս հաստատել :

Մէկ տեղ գալով գործելու սովորութիւնը մեր մէջ մոռնուելու գիտուածութեամբ, իր սկզբնաւորութիւնն օրինաւոր ընթացքի մը, հետեւեալ առաջարկութիւնը կը ներկայացնեմ՝ այն ազգայնոց՝ որոնք զաւակներ են և կուզեն իրենց զաւակներուն հայ կրթութիւն տալ . այն է 'ի բարեւ մէջ գիշերօթիկ դպրոց մը բանալու համար ընկերութիւն մը հաստատել յետագայ պայմաններով :

1. Ընկերութիւնը բաժանորդական է և կը բաղկանայ 30 բաժինէ որուն աւանակ մէկը 50 լիւրա :

2. Ընկերութեան բաժանորդը զըլուծողները կանխիկ պիտի վճարեն իրենց բաժինը և միանգամայն պարտաւորութիւն պիտի տան 5 տարի անխափան դպրոցը շարունակելու :

3. Ընկերութիւնը ամեն տարւոյ ըսկիզբը ժողով կը կազմէ իր բոլոր բաժանորդներով և իր մէջէն կրնորէ նախագահ մը և դանձապետ մը : Եւսկաւ

զահին յանձնուած է դպրոցին հոգաւարութիւնը . իսկ գանձապետին դրամական գործառնութիւնը :

4. Սոյն նիստին մէջ ժողովը դպրոցին վիճակը կը քննէ և պէտք եղած բաւարարութիւնները որոշելով՝ կը յանձնէ անոնց գործառնութիւնը նախագահին և գանձապետին :

5. Բաժանորդները իրաւունք ունին ամենէն առաջ դպրոցին մէջ աշակերտ դնելու, և աշակերտաց թոշակին կը հաշուեն իրենց կանխիկ վճարած բաժինը, բայց սա նպատակաւ որ դպրոցին տարեգլխի հաշիւը տեսնուի ետքը, ինչ որ բաժինուն պակաս է, պարտաւոր են լեցնելու, անանկ որ ընկերութեան դրամաւորութիւնը որ է 1500 լիւրա, բնաւ չպակսի հինգ տարւան շրջանին մէջ :

6. Եւսկերոց ամենի ալ լծաւորաւոր պիտի ըլլան, և թոշակն է առայժմ 50 լիւրա :

7. Եւս բաժիններուն երկու երրորդ մասը պարտաւոր ըլլայ, իսկոյն ժողով գումարութեամբ ընկերութիւնը հաստատուած պիտի սեպուի, և դպրոցին վարչական կանոնքը և ուսման բաժանումը որոշուելով՝ հասարակութեան պիտի ծանուցուի :

8. Եւս աշակերտաց թիւը 30ի լուրայ, դպրոցը անմիջապէս պիտի բացուի :

9. Եւ ժամանակեայ կերպիւ սոյն ընկերութեան հիմնադրութիւնը Մերկիչէն է Գէնտին նախագահ և վեմաւորք Գէնտի որդ պէյը գանձապետ ընտրած են :

Ուստի ով որ սոյն պայմանները կընդունի և բաժին կուզէ, պէտք է 20 օրուան մէջ դրէ կամ վեմաւորք Գէնտի պէյը կամ Մերկիչէն է Գէնտի արկին :

Սրաւոր լրագրապետ, որ ասանկ ձեռնարկութեան մը պաշտպանութիւն կընէ, հրատարակելով զայն ձեր պատուական լրագրոյն մէջ :

Միւսմ և այլն * * * 28 հոկտ . 1866

Կղզային առժամանակեայ Վ արշուիթեան խառն ժողովն անցեալները ազգային սնտուկին երեւմուտքը հաւասարակշիւ կարեւոր գործին ձեռնարկած ժամանակ, հնուց մնացած և հետըզհետ գիտուած ազգային պարտքերը մաքրելու ճարմ մտածելով, որոշեալ էր քանի տարիէ 'ի վեր անվճար մնացած ազգային տրոյք փոխարէն կամաւոր նուէրներ հաւաքել, և այս որոշման գործառնութիւնը յոռուէ յանձնաժողովի մը յանձնելու էր :

Յանձնաժողովն իր նախապատրաստական աշխատութիւնները կատարելէ ետեւ անցեալ շաբթուին 'ի վեր հաւաքման գործընթացին սկսաւ :

Եւստիսիկ արդէն ստորագրեալ նըլուէրներուն առաջին ցուցակը՝ զոր յանձնաժողովը զընած է մեզ 'ի հրատարակութիւն :

Գումար	15000	Վ սեմ . Գէնտի պէյը Եւսման
	6000	Սեմ . Գէնտի է Գէնտի փալեան և Եւստիսիկ
		Պահպանեալ
5000	"	Յակոբ աղա Մուսայահ
5000	"	Միլիւման և Մուսայահ
5000	"	Սիմօն և Սեպուհ աղայք Մաքսուտեան
2500	"	Յակոբ աղա Տոնէլեան
1500	"	Ստեփան աղա Նազըլ
		Ճեան
1000	"	Յակոբ աղա Նազըլեան

Եւս և հետզհետ ըլլալով նուախատութիւնները՝ քանի որ հաւաքուին՝ Մաքսուտեան Սեմ . Սիմօն է Գէնտի պիտի յանձնուի որ պահէ՝ մինչև որ բաւական մեծ գումարի մը հասնելով՝ իրենց միակնպատակն այն է ազգային պարտքը վճարմանը գործած

